

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาแนวทางการจัดการวิสาหกิจชุมชนอุตสาหกรรมเห็ดหอม บ้านปางมะโอ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง โดยใช้แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผู้ศึกษาได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นกรอบแนวคิดเพื่อการศึกษา ดังนี้

2.1 แนวคิด และทฤษฎี

2.1.1 แนวคิดของวิสาหกิจชุมชน

กระบวนการวิสาหกิจของชุมชน เป็นการประกอบกิจการที่เชื่อมโยงการผลิตทางการเกษตร การแปรรูป และการตลาดของชุมชนเข้าเป็นกระบวนการเดียวกัน และดำเนินการโดยชุมชนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน คือการฟื้นฟูและพัฒนากระบวนการเศรษฐกิจของชุมชนที่ไม่เข้มแข็ง สร้างแบบแผนทางเศรษฐกิจและสังคมใหม่ในระดับรากของสังคมไทย ให้เป็นเซลล์เศรษฐกิจเล็กๆที่เข้มแข็งและประกอบกันขึ้นเป็นองค์กรของระบบเศรษฐกิจภาพรวม โดยการพัฒนาค้นให้เป็นผู้ประกอบการ วางแผนการประกอบการอยู่บนฐานของผลผลิต ทรัพยากร และความรู้ภูมิปัญญาของชุมชน ที่เรียกว่า “ทุนชุมชน” และเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลายกิจกรรมให้อยู่ในกระบวนการเดียวกัน (วิชิต นันทสุวรรณ, 2547)

พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน (2548) ได้ให้ความหมายของวิสาหกิจชุมชนไว้ว่าเป็นกิจการของชุมชนเกี่ยวกับการผลิตสินค้า การให้บริการหรือการอื่นๆ ที่ดำเนินการโดยคณะบุคคลที่มีความผูกพันมีวิถีชีวิตร่วมกันและรวมตัวกันประกอบกิจการดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคลในรูปแบบใดหรือไม่เป็นนิติบุคคล เพื่อสร้างรายได้และเพื่อการพึ่งพาตนเองของครอบครัว ชุมชน และระหว่างชุมชน ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการประกาศกำหนด

ประเภทของวิสาหกิจชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. วิสาหกิจชุมชนพื้นฐาน ผลิต แปรรูป การดำเนินการต่างๆเพื่อกินเพื่อใช้ในครอบครัวในชุมชนเพื่อตอบสนองความจำเป็นขั้นพื้นฐาน
2. วิสาหกิจชุมชนก้าวหน้า การดำเนินการอย่างเป็นระบบและด้วยรูปแบบที่ทันสมัยใช้ทุนและเทคโนโลยีเพื่อตอบสนองชุมชน เครือข่าย และตลาดในวงกว้าง (สำนักพัฒนาเกษตร, 2554 : ออนไลน์)

องค์ประกอบของวิสาหกิจชุมชน (สำนักพัฒนาเกษตร, 2554)

1. ชุมชนเป็นเจ้าของและผู้ดำเนินการ
2. ผลผลิตมาจากกระบวนการในชุมชน
3. ริเริ่มสร้างสรรค์เป็นนวัตกรรมของชุมชน
4. มีฐานภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับภูมิปัญญาสากล
5. มีการดำเนินการแบบบูรณาการ เชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ อย่างมีระบบ
6. มีกระบวนการเรียนรู้เป็นหัวใจ

รูปแบบและขั้นตอนของวิสาหกิจชุมชน

รูปแบบวิสาหกิจชุมชน คือ การประกอบการโดยชุมชนที่มีสมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของ บริหารจัดการทั้งด้านการผลิต การค้า และการเงิน และต้องการใช้ปัจจัยการผลิตนี้ให้เกิดดอกผล ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ด้านเศรษฐกิจ คือ การสร้างรายได้และอาชีพ ด้านสังคม คือ การยึดความเป็นครอบครัวและชุมชนให้ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ แบ่งทุกข์แบ่งสุขซึ่งกันและกัน โดยผ่านกระบวนการ การประกอบการของชุมชนในทัศนะดังกล่าว วิสาหกิจชุมชนจึงเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ด้านเศรษฐกิจและสังคม วิสาหกิจชุมชนจะเป็นเครื่องมือในการสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจและสังคมพึ่งตนเองได้และเข้มแข็ง โดยสามารถแบ่งรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนได้ดังนี้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2548)

1. วิสาหกิจชุมชนระดับครอบครัว เป็นจุดเริ่มต้นของการแปรรูปหรือผลิตภัณฑ์ของชุมชนเพื่อการอุปโภคบริโภคของตนเองภายในครัวเรือนเป็นหลัก สมาชิกในชุมชนจะสร้างผลิตภัณฑ์ในลักษณะหลากหลายเพื่อพึ่งตนเอง ลดรายจ่ายที่เสียไปจากการซื้อและป้องกันไม่ให้เงินของชุมชนไหลออกไปนอกชุมชนโดยไม่จำเป็น ซึ่งจะส่งผลให้การหมุนของเงินอยู่ในหมู่บ้าน
2. วิสาหกิจชุมชนระดับชุมชน เมื่อวิสาหกิจของชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ขั้นแรกเพื่อลดรายจ่ายหรือเพื่อการพึ่งตนเองได้แล้วจึงค่อยขยายออกไปสู่เพื่อนบ้าน ผู้ผลิตเองไม่ได้ ต้องซื้อสินค้าจากภายนอก เพราะการพึ่งตนเองในบางกรณีไม่สามารถทำได้โดยลำพังครอบครัวเดียว วิสาหกิจชุมชนขั้นที่สองจึงเป็นวิสาหกิจชุมชนที่เกื้อหนุนให้เกิดการพึ่งพาอาศัยระหว่างครอบครัวในชุมชนเดียวกัน เป็นการลดภาระการซื้อของแพงหรือช่วยลดรายจ่ายให้แก่เพื่อนบ้าน เงินไม่ออกไปจากหมู่บ้าน
3. วิสาหกิจชุมชนระดับเครือข่าย การพึ่งตนเองในบางกรณีชุมชนไม่สามารถดำเนินการได้โดยลำพังชุมชนเดียว แต่เป็นไปได้เมื่อหลายชุมชนร่วมมือกันเพื่อตอบสนองความต้องการของทุกชุมชน วิสาหกิจชุมชนระดับเครือข่ายจึงเป็นระบบพึ่งพาอาศัยระหว่างชุมชนที่มีผลผลิตและทรัพยากรแตกต่างกัน

4. วิสาหกิจชุมชนเพื่อการจัดการผลผลิตส่วนเกิน เป็นวิสาหกิจที่ดำเนินการแปรรูปผลผลิตหรือทรัพยากรของชุมชน สร้างผลิตภัณฑ์ต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มมูลค่าและตอบสนองการตลาดภายนอกชุมชนและเครือข่าย

การดำเนินงานของกลุ่ม

ผู้นำกลุ่มเปรียบเสมือนผู้บริหารขององค์กร ผู้นำจึงต้องยึดหลักการบริหารงานและการจัดการเช่นเดียวกับผู้บริหารองค์กรอย่างเคร่งครัด ดังนั้น จึงควรมีการกำหนดกฎ ระเบียบต่างๆ ที่จะในการปฏิบัติงานภายในกลุ่มและควรเป็นกฎข้อบังคับที่เป็นธรรมแก่สมาชิกภายในกลุ่มทุกคน และต้องประกาศให้เหล่าสมาชิกได้รับทราบข้อมูลเพื่อความโปร่งใสในการปฏิบัติงานอีกด้วย (นพเกลา ดวงหิรัญภักดี, 2551)

1. การรับสมัครสมาชิก ควรกำหนดระยะเวลาให้ชัดเจน เช่น รับสมัครสมาชิกใหม่ทุกเดือน ทุก 3 เดือนหรือ 6 เดือน แต่การประชุมคณะกรรมการบริหารควรมีโอกาสได้พบกันทุกเดือน

2. การประชุมประจำเดือน ให้เป็นไปตามข้อตกลงหรือระเบียบของกลุ่ม บางกลุ่มอาจกำหนดไว้ว่าจะมีการประชุมทุก 3 เดือน หรือทุก 6 เดือน ก็สามารถทำได้ แต่การประชุมคณะกรรมการบริหารควรมีโอกาสได้พบกันทุกเดือน

3. การออมสัจจะ สมาชิกจะต้องส่งเงินสัจจะทุกเดือน ตามวัน เวลา ที่กลุ่มกำหนดไว้ถ้าหากสมาชิกมีจำนวนมาก อาจแบ่งเป็นกลุ่มย่อยๆ และมีตัวแทนของกลุ่มเป็นผู้รับเงินออมแล้วส่งเหรียญ การออมสัจจะของสมาชิกจะต้องทำระเบียบการออม และมีสมุดสัจจะให้สมาชิกด้วย

4. การให้กู้/การพิจารณาเงินกู้ ควรมีขั้นตอนที่ชัดเจน เช่น การกู้แต่ละครั้ง ผู้กู้จะสามารถแจ้งความจำนงได้ในวันที่กลุ่มจะพิจารณาเห็นควร การกู้เงินควรมีเอกสารการขอกู้ให้ชัดเจนและการพิจารณาเงินกู้ต้องจดบันทึกไว้ทุกครั้งหลังจากได้ข้อสรุปแล้ว

5. การติดตามเยี่ยมสมาชิก หลังจากที่สมาชิกกู้เงินแล้ว ควรมีการติดตามเยี่ยมเยือนให้คำปรึกษาหารือแก่สมาชิก ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

6. กำหนดแผนการปฏิบัติงานของกลุ่ม การวางแผนเป็นกระบวนการขั้นหนึ่งในการบริหาร โดยกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการล่วงหน้าเพื่อปฏิบัติให้สำเร็จลุล่วงไปตามนั้น

7. การจัดทำงบประมาณ การจัดทำงบประมาณในการบริหารมีความจำเป็นอย่างมาก ซึ่งมีประโยชน์สำหรับทำเครื่องมือในการควบคุมค่าใช้จ่ายให้อยู่ในหลักการประหยัดสามารถใช้จ่ายบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ดังนั้น จึงควรกำหนดให้ชัดเจน โดยเฉพาะเกี่ยวกับรายได้ ค่าใช้จ่าย

รายได้ หมายถึง ค่าตอบแทน หรือผลประโยชน์ที่กิจการได้รับมา แต่ละกิจการอาจกำหนดชื่อบัญชีรายได้แตกต่างกัน เช่น

- ดอกเบี้ยจากเงินที่ให้สมาชิกกู้
- ดอกเบี้ยจากธนาคาร ฯลฯ

ค่าใช้จ่าย หมายถึง จำนวนเงินซึ่งกิจการ (กลุ่ม) ต้องจ่ายเป็นผลตอบแทนในการแลกเปลี่ยนการใช้บริการ กิจการหนึ่งๆ จะมีบัญชีค่าใช้จ่ายอะไรบ้างย่อมขึ้นอยู่กับธุรกิจของกลุ่มนั้นๆ เช่น ค่าตอบแทนคณะกรรมการ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าเครื่องเขียนแบบพิมพ์ ค่าพาหนะ ค่าเบี้ยประชุมคณะกรรมการ เป็นต้น

2.1.2 แนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) เป็นแนวคิดและปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสแนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย มาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี โดยพระราชทานเป็นครั้งแรกในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจโดยเน้นถึงแนวทางการพัฒนาประเทศที่จำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น โดยสร้างพื้นฐานความพอดี พอกินพอใช้ของประชาชนเป็นเบื้องต้นก่อน และใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อความจำเป็นพื้นฐานมีมั่นคงแล้ว จึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นตามลำดับ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทาง การแก้ไขปัญหา เพื่อให้สังคมไทยรอดพ้นจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อช่วยให้สังคมไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของสังคม (อภิรักษ์ พันธเสน, 2549)

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาในการวางแผนและการดำเนินทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน พากเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งในด้านวัตถุ สังคม

สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (อภิญา ตันทวีวงศ์, 2549) มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด

เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤตเพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ

เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้การปฏิบัติได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม

ความเพียงพอจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน ดังนี้

ภาพที่ 2.1 คำนิยามเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : อภิญา ตันทวีวงศ์ (2549)

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ
 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข

การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้านความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขมีคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ

จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

2.1.3 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน

จากการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน พ.ศ. 2548 ซึ่งได้ระบุว่า เศรษฐกิจชุมชนเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง สะท้อนให้เห็นการให้ความสำคัญของภาครัฐในความพยายามส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจจากความรู้พื้นฐานของชุมชนทั้งในด้านเงินทุน จากนโยบายหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ในปี 2544 เพื่อให้ชุมชนได้ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ โดยรัฐพร้อมที่จะช่วยเหลือด้านต่างๆ เช่นด้านเงินทุน ด้านความรู้สมัยใหม่ และด้านการบริหารจัดการ โดยเฉพาะพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวกำหนดให้มีหน่วยงานตั้งแต่ระดับจังหวัด จนถึงระดับประเทศ ในระดับจังหวัดนั้นให้คณะกรรมการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนจังหวัด ประสานงานกันทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การส่งเสริมกิจการวิสาหกิจชุมชนต่างๆ เช่นการส่งเสริมและช่วยเหลือในการขอจดทะเบียนสิทธิบัตรเครื่องหมายการค้า หรือทรัพย์สินทางปัญญาอื่นๆ เป็นต้น (ศูนย์ทนายความทั่วไป, 2548)

การผลิตของชุมชนชนบทของไทยนั้นมิได้มีการผลิตที่สมบูรณ์ในตัวเองอยู่แล้วในอดีต ไม่ต้องพึ่งพาทภายนอก ใช้ความสัมพันธ์แบบเครือญาติในวิธีการผลิตคนในชุมชนมีความเท่าเทียมในแง่การดำรงชีพ นโยบายเน้นการพัฒนาแบบทุนนิยมของรัฐพยายามช่วงชิงการควบคุมทรัพยากรดังกล่าวไปจากชุมชน ทั้งในระดับนโยบายและการตลาด ทำให้ชุมชนชนบทต้องพึ่งพาทภายนอกมาก

ขึ้น ด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้ชุมชนชนบทเกิดปัญหาและก่อให้เกิดความขัดแย้ง (ภักพัฒนา ทิพย์ประไพ, 2540)

2.1.4 ทฤษฎีการบริหารจัดการ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน

1. ด้านการจัดการ (Management)

การจัดการ หมายถึง กระบวนการสร้างสรรค์ อำนาจการ ชำรงรักษาทรัพยากรและ ปฏิบัติการตามความมุ่งหมายขององค์กร โดยการประสานงาน และแสวงหาความร่วมมือจากบรรดา บุคลากรในองค์กร (Mc for land) การจัดการส่วนใหญ่จะเน้นการดำเนินงานให้เป็นไปตามนโยบาย ตามแผนที่วางไว้ นิยมใช้สำหรับการจัดการธุรกิจ (Business Management) กำหนดหน้าที่ของการ บริหารไว้เป็น POSDC คือการวางแผน (Planning) การจัดการองค์กร (Organizing) การจัดการ ทรัพยากรมนุษย์ (Staffing) การอำนาจการ (Directing) การควบคุม (Controlling) (เสนาะ ดิยาวี, 2544) หน้าที่หลักในการจัดการมี 5 ประการ (ปราณี กองทิพย์ และมังกร ปุ่มกิ่ง, 2549)

- การวางแผน (Planning) ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย (Goals) การ กำหนดกลยุทธ์ (Strategy) และการพัฒนาแผนย่อยเพื่อให้เกิดการประสานงานกิจกรรมต่างๆ

- การจัดการองค์กร (Organizing) ประกอบด้วย การกำหนดหน้าที่งาน การ กำหนดบุคคลที่มีความเหมาะสมกับงานนั้น การจัดกลุ่มงาน และสายการบังคับบัญชา การจัดบุคคล เข้าทำงาน ซึ่งเป็นขบวนการที่เป็นทางการเพื่อให้มั่นใจว่าองค์กรมีพนักงานที่มีความสามารถอย่าง เพียงพอในงานทุกระดับ

- การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) การจัดคนเข้าทำงานเป็นกระบวนการ หนึ่งของหน้าที่ในการบริหารในการจ้างคนเข้าทำงานต้องมีความรอบรู้ในการที่จะบริหาร เช่น การ เลื่อนขั้น การ โยกย้าย การสรรหา การวางแผนกำลังคน การพิจารณาบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ เหมาะสมกับงาน ดังนั้นคนจึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญอันดับแรกในการดำเนินงาน

- การอำนาจการ (Directing) หมายถึงการที่ผู้บังคับบัญชาชี้แนะและตรวจ ตราดูแลการทำงานของพนักงานและตรวจสอบว่าเขาเหล่านั้นปฏิบัติงานอย่างดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยมีหน้าที่ ดังนี้ 1.การวินิจฉัยสั่งการ 2.การสั่งการ 3.การติดต่อสื่อสาร 4.การเป็นผู้นำ 5.การจูงใจ 6. การประสานงาน และ 7. การตรวจนิเทศงาน

- การควบคุม (Controlling) ประกอบด้วย กิจกรรมการติดตามผลและการ แก้ไขปรับปรุงสิ่งที่จำเป็น เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่างานบรรลุผลตามที่ได้วางแผนไว้

2. ด้านการผลิต (Production)

สุปัญญา ไชยชาญ (2544) ได้ให้แนวคิดการผลิตไว้ว่าปัจจัยที่นำมาศึกษากิจกรรมด้านการผลิต ได้แก่ วัตถุดิบการผลิต การควบคุมการผลิต และคุณภาพการผลิต

- วัตถุดิบ (Raw Materials) เป็นปัจจัยสำคัญในการจัดการและผลิตสินค้าที่ผู้บริหารในทุกองค์กรต้องให้ความสำคัญ โดยที่หลายธุรกิจมีต้นทุนค่าวัตถุดิบ และการจัดหาบริการอื่นรวมกันในอัตราที่สูง เมื่อเปรียบเทียบกับยอดขาย ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญของต้นทุนการดำเนินงานผู้บริหารจัดระบบบริหารวัตถุดิบอย่างมีประสิทธิภาพ ย่อมสามารถควบคุมต้นทุนในการดำเนินงานได้

- การควบคุมการผลิต (Controlling) หมายถึงการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินการปฏิบัติงานว่าเป็นไปตามที่กำหนดหรือไม่ ตลอดจนการดำเนินการแก้ไขข้อผิดพลาดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามแผนที่ต้องการ

- คุณภาพการผลิต (Quality) คุณภาพของสินค้าและบริการ ช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่ธุรกิจ ผู้บริหารต้องตัดสินใจเกี่ยวกับคุณภาพทั้งด้านนโยบาย และวิธีการดำเนินงานโดยพิจารณาถึงความต้องการของผู้บริโภคเป็นสำคัญ

3. ด้านการตลาด (Marketing)

การตลาด หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับตลาดโดยตรง กระทำขึ้นเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนองความจำเป็นและความต้องการของมนุษย์ให้ได้รับความพึงพอใจ (พิบูล ทิปะนาล, 2543)

ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mixes) เป็นเครื่องมือทางการตลาดที่ควบคุมได้และนำมาใช้ร่วมกันเพื่อสนองความพึงพอใจของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการตลาดที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2536)

- ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สิ่งที่เสนอขายโดยธุรกิจเพื่อสนองความต้องการของลูกค้าให้พึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ที่เสนอขายอาจจะมีตัวตนหรือไม่ตัวตนก็ได้ ผลิตภัณฑ์จึงประกอบด้วย สินค้า บริการ ความคิด สถานที่ องค์กรหรือบุคคล ผลิตภัณฑ์จะต้องมีอรรถประโยชน์ มีมูลค่าในสายตาของลูกค้า จึงจะทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถขายได้

- ราคา (Price) หมายถึง มูลค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน ราคาเป็นต้นทุนของลูกค้า โดยลูกค้าจะเปรียบเทียบระหว่างมูลค่าผลิตภัณฑ์กับราคาผลิตภัณฑ์ ถ้ามูลค่าสูงกว่าราคาลูกค้าก็จะตัดสินใจซื้อ การกำหนดราคาควรจะเป็นที่ยอมรับของลูกค้าโดยคำนึงถึงต้นทุนและการแข่งขัน

- ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) หมายถึง โครงสร้างของช่องทางซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมใช้เพื่อเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์และการบริการจากองค์กรไปยังตลาด ส่วน

กิจกรรมเป็นกิจกรรมการที่ช่วยในการกระจายสินค้า ประกอบด้วย การขนส่ง การคลังสินค้า และการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง

- การส่งเสริมการตลาด (Promotion) หมายถึงการติดต่อสื่อสารข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อ เพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ การติดต่อสื่อสารอาจเป็นการขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal Selling) การโฆษณา (Advertising) การประชาสัมพันธ์ (public Relations and Publicity) การส่งเสริมการขาย (Sale Promotion) และการตลาดทางตรง (Direct Marketing)

4. ด้านการเงิน (Financial Management)

กระบวนการที่ใช้ควบคุมดูแลการใช้ทรัพย์สินต่างๆ ของบริษัทให้เกิดประโยชน์สูงสุดถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับความจำเป็นในการปฏิบัติงานแต่ละอย่าง เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายของบริษัทที่กำหนดได้ ตัวแปรที่นำมาใช้พิจารณา (ศศิวิมล มีอำพล, 2548) ได้แก่

- แหล่งที่มาของเงินทุน (Source of the Use of Asset) ตามสมการบัญชีที่ว่าสินทรัพย์ = สินทรัพย์ + ทุน อันประกอบด้วย แหล่งที่มาของสินทรัพย์ทั้งหลายอันได้แก่ เงินสด หลักทรัพย์ระยะสั้น ลูกหนี้การค้า ตัวรับเงินสินค้าคงเหลือ แหล่งที่มาของหนี้สิน ได้แก่ หนี้สินระยะสั้น หนี้สินระยะยาว ตลอดจนค่าใช้จ่ายค้างจ่ายต่างๆ ส่วนของผู้ถือหุ้นเพิ่ม ได้แก่ การลงทุนเพิ่มของผู้ถือหุ้น และกำไรสะสมของผู้ถือหุ้น

- แหล่งที่ใช้ไปของเงินทุน (Source of the Use of Asset) อันจะพิจารณาถึงการที่ใช้ไปของเงินทุนใน ส่วนของสินทรัพย์ หนี้สิน และส่วนของผู้ถือหุ้น

- ผลการดำเนินงานของบริษัท (The Financial Operation) ซึ่งจะพิจารณาถึงผลกำไรของบริษัทที่เกิดขึ้น

2.2 เห็ดหอม และการแปรรูป

เห็ดหอม หรือ Shiitake Mushroom หรือ Black Mushroom เป็นเห็ดที่ได้รับความนิยมและมีราคาแพงชนิดหนึ่ง ประเทศไทยได้มีการนำเข้ามาบริโภคปีหนึ่งเป็นจำนวนมากในรูปเห็ดหอมแห้ง ในธรรมชาติเห็ดชนิดนี้ชอบขึ้นในที่ที่มีอากาศค่อนข้างเย็นและมีความชื้นสูง โดยพบขึ้นกับไม้ที่ตายแล้ว ไม้ที่พบเห็ดหอมขึ้นได้แก่ ไม้โอ๊ก บีช เป็นต้น โดยปกติแล้วเห็ดหอมขึ้นแพร่กระจายอยู่ทั่วไปในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่ประเทศจีน ญี่ปุ่น อินโดนีเซีย แต่ไม่พบในเขตหนาวหรือเขตร้อน ปัจจุบันมีการเพาะเลี้ยงได้ดีทางภาคเหนือของประเทศไทยและได้มีการพัฒนามาเพาะในอุบลราชธานี โดยใช้เชื้อเชื้อจากไม้มะขาม ไม้ยางพารา ไม้กระถินณรงค์ หรือไม้

เบญจพรรณหมัก เสริมด้วยรำข้าว น้ำตาลทราย ดีเกลือ ยิปซั่ม เป็นการสงวนพันธุ์ป่าไม้รักษาธรรมชาติไว้ (ปัญญา โพธิ์ศิริรัตน์, 2532)

2.2.1 คุณค่าทางโภชนาการ

เห็ดหอมนับเป็นเห็ดที่มีรสชาติดี กลิ่นหอม และมีคุณค่าทางอาหารสูงกว่าเห็ดชนิดอื่นๆ ทั้งยังอุดมไปด้วยวิตามินที่มีความสำคัญต่อร่างกาย เหมาะอย่างยิ่งสำหรับการทำอาหารประเภทต้มตุ๋น โดยเฉพาะอาหารที่เข้าเครื่องยาจีน ซึ่งทั้งชาวจีนและชาวญี่ปุ่นเชื่อกันว่าเมื่อรับประทานเข้าไปแล้วจะช่วยบำรุงร่างกายให้แข็งแรงอยู่เสมอ สามารถช่วยให้เลือดในร่างกายหมุนเวียนได้ดี และป้องกันโรคบางอย่างได้จึงนิยมบริโภคในรูปยาอายุวัฒนะขนานหนึ่งมาเรื่อยๆ จนทุกวันนี้ (บรรณ บุรณะชนบท, 2546) และสารที่เป็นประโยชน์ต่อร่างกายที่สำคัญ 3 ชนิดคือ

1. สารเลนตินัน (Lentinan) เป็นสารที่ช่วยลดคอเลสเตอรอลในเลือด
2. สารอีริทาดีนิน (Eritadenin) เป็นสารที่ต่อต้านเซลล์เนื้องอก (มะเร็ง) โดยเฉพาะมะเร็งในกระเพาะอาหาร
3. สารเอซีพี (Ac2p) เป็นสารที่ต่อต้านเชื้อไวรัสที่ทำให้โรคหวัด หัด และโปลิโอ

2.2.2 ชนิดและสายพันธุ์ของเห็ดหอม

เห็ดหอมที่เพาะเป็นการค้าโดยทั่วไป จะแบ่งออกเป็น 2 ชนิด (กมลรัตน์ นนทริย์, 2546) คือ

1. เห็ดหอมลาย เป็นเห็ดหอมที่เกิดขึ้นในฤดูหนาวที่มีอากาศเย็นจัดและมีความชื้นต่ำ สภาพอากาศแห้ง คือ เป็นดอกเห็ดที่มีคุณภาพที่ดี คือมีลักษณะผิวหมวกดอกแตกเป็นลาย มีสีซีด เนื้อหมวกดอกหนา ขอบหมวกดอกไม่บาน และก้านดอกสั้น ดอกเห็ดหอมชนิดนี้จีนเรียกว่า “ดอกโก” (Don-Ko) จัดเป็นดอกเห็ดหอมที่มีราคาแพงที่สุด

2. เห็ดหอมหนา เป็นเห็ดที่เกิดขึ้นในฤดูหนาวแต่มีสภาพความชื้นในอากาศสูง ซึ่งดอกเห็ดหอมที่ได้จะมีผิวหมวกดอกไม่แตกเป็นลายชัดเจนนัก ขอบหมวกดอกบานมีก้านดอกยาว ดอกเห็ดหอมชนิดนี้จีนเรียกว่า “เชียงชิน” (Chiang-Chin) และญี่ปุ่นเรียกว่า “โกชิน” (Ko-Shin) สำหรับดอกเห็ดหอมที่เพาะได้ในประเทศไทยนั้นจัดเป็นดอกเห็ดหอมชนิดนี้ ซึ่งมีราคาถูกกว่า 2 ชนิดแรก และจากเห็ดหอมทั้ง 3 ชนิดนี้ แบ่งออกเป็น 5 พันธุ์ด้วยกันคือ

1. สายพันธุ์ฮานาดอนโก (Hana-Donko) เห็ดหอมสายพันธุ์นี้มีคุณภาพดีที่สุดในสายพันธุ์เห็ดหอมที่มีลักษณะเนื้อหมวกดอกหนา ขอบหมวกไม่บานออก และมีก้านดอกอ้วนสั้น การเจริญเติบโตจะขึ้นได้ดีเฉพาะในที่ที่มีอุณหภูมิต่ำมากเท่านั้น

2. สายพันธุ์ดอนโก (Don Ko) เห็ดหอมสายพันธุ์นี้มีคุณภาพรองมาจากสายพันธุ์ฮานาดอนโกเป็นสายพันธุ์เห็ดหอมที่มีลักษณะคล้ายกับสายพันธุ์ฮานาดอนโกแต่มีขนาด

ดอกเล็กกว่าการเจริญเติบโตจะขึ้นได้ดีในอุณหภูมิค่อนข้างต่ำ ซึ่งเห็ดหอมสายพันธุ์นี้แบ่งออกเป็น 2 พันธุ์ย่อย ตามชั้นคุณภาพ ได้แก่

- พันธุ์โจ คอนโก (Jo Donko)

- สายพันธุ์คอนโก (Don Ko) ซึ่งมีคุณภาพต่ำรองจากพันธุ์โจ คอนโก เห็ดหอมสายพันธุ์นี้ชาวจีนนิยมเพราะใช้บริโภคและทำเป็นผลิตภัณฑ์เห็ดหอมแห้งส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศมาก

- สายพันธุ์โกตซุบุ คอนโก (Koshin Donko) เห็ดหอมสายพันธุ์นี้คุณภาพรองมาจากสายพันธุ์คอนโก เป็นสายพันธุ์เห็ดหอมที่มีลักษณะคล้ายกับสายพันธุ์คอนโก แต่มีขนาดหมวกดอกเล็กกว่า

- สายพันธุ์โกชิน (Koshin) เห็ดหอมสายพันธุ์นี้มีคุณภาพรองมาจากสายพันธุ์คอนโกและโกตซุบุ คอนโก เป็นสายพันธุ์เห็ดหอมที่มีลักษณะเนื้อหมวกดอกบางกว่าขอบหมวกมักบาน ซึ่งเห็ดหอมพันธุ์นี้แบ่งออกเป็น 2 พันธุ์ย่อยตามชั้นคุณภาพ ได้แก่ พันธุ์โจ โกชิน (Jo Koshin) พันธุ์นามิ โกชิน (Nami Koshin) ซึ่งมีคุณภาพต่ำรองจากพันธุ์โจ โกชิน เห็ดหอมสายพันธุ์นี้เป็นเห็ดหอมส่วนใหญ่ที่เพาะได้ในประเทศไทย ซึ่งมีราคาขายต่ำกว่า 3 สายพันธุ์แรกที่นิยมบริโภคทั้งในรูปเห็ดหอมสดและเห็ดหอมแห้ง และมักส่งจำหน่ายตามท้องตลาดภายในประเทศทั่วไป

- สายพันธุ์โกโก (Ko Ko) เห็ดหอมสายพันธุ์นี้จัดเป็นเห็ดหอมที่มีคุณภาพสูงอีกสายพันธุ์หนึ่ง และสายพันธุ์เห็ดหอมที่มีลักษณะคล้ายกับพันธุ์โกชิน และมีรสชาติคล้ายกับสายพันธุ์คอนโก จึงทำให้ได้รับความนิยมจากผู้บริโภคแพร่หลายมาก

2.3 การเพาะเลี้ยงเห็ดหอม

2.3.1 ลักษณะการผลิต

สามารถแบ่งลักษณะการผลิตตามกระบวนการผลิตดังนี้ (ปัญญา โพธิ์ศิริรัตน์, 2532)

วิธีที่ 1 การเพาะเห็ดหอมในถุงพลาสติก

แบบที่ 1 การผลิตก้อนเชื้อเห็ดหอมขาย

เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการเพาะเลี้ยงเชื้อบริสุทธิ์ การผลิตหัวเชื้อในเมล็ดข้าวฟ่าง

จากนั้นทำการเขี่ยเชื้อลงในก้อนเห็ด นำไปบ่มให้เส้นใยเดินครึ่งถุงหรือเต็มถุงแล้วนำไปจำหน่ายซื้อหัวเชื้อบริสุทธิ์จากตัวแทนจำหน่าย แล้วนำมาเขี่ยลงในเมล็ดข้าวฟ่างและเขี่ยลงก้อนเชื้อเห็ดแล้วนำไปจำหน่าย หรือซื้อหัวเชื้อในเมล็ดข้าวฟ่างแล้วนำมาเขี่ยลงในก้อนเชื้อเห็ดหอมแล้วนำมาบ่มเส้นใยแล้วจำหน่าย

แบบที่ 2 การผลิตก้อนเชื้อเห็ดหอมและเปิดดอกเอง

เริ่มตั้งแต่ขั้นตอนการเพาะเลี้ยงเชื้อบริสุทธิ์จนกระทั่งทำการเปิดดอกและเก็บผลผลิต เชื้อหัวเชื้อบริสุทธิ์จากตัวแทนจำหน่าย แล้วนำมาเขี่ยลงในเมล็ดธัญพืชและเขี่ยลงก้อนเชื้อเห็ดทำการเปิดดอกและเก็บผลผลิต หรือเชื้อหัวเชื้อในเมล็ดธัญพืชแล้วนำมาเขี่ยลงในก้อนเชื้อเห็ดหอมแล้วนำมาบ่มเส้นใยทำการเปิดดอกแล้วเก็บผลผลิต

แบบที่ 3 เชื้อก้อนเชื้อเห็ดหอม แล้วนำมาเปิดดอก

เชื้อก้อนเชื้อเห็ดหอมมาจากผู้ผลิตก้อนเชื้อเห็ดหอม นำมาบ่มเส้นใยให้เดินเต็มถุง ทำการเปิดดอกและเก็บเกี่ยวผลผลิต

วิธีที่ 2 การเพาะเห็ดหอมในท่อนไม้

การเพาะเห็ดหอมในท่อนไม้มีลักษณะการผลิตแบบเดียว คือการเพาะเห็ดเพื่อเปิดดอกขาย โดยมีขั้นตอนตั้งแต่ การเตรียมท่อนไม้ การเตรียมเชื้อเห็ดหอม การเพาะเห็ดหอมในท่อนไม้ การเปิดดอกและเก็บเกี่ยว

2.3.2 ศัตรูเห็ดหอม

1. เชื้อรา ได้แก่ ราดำ ราเขียว ราเมือก เชื้อราพวกนี้จะเจริญเติบโตได้ดีในบริเวณที่มีอากาศอับชื้น เชื้อราพวกนี้ได้แก่ บาซิไดโอไมซีต (*Basidiomycetes*) แอสโคไมซีต (*Ascomycetes*) พวกนี้เจริญได้ดีที่อุณหภูมิ 20-30 องศาเซลเซียส เพราะฉะนั้นจะต้องมีการถ่ายเทอากาศได้ดี โรงเรือนสะอาดและมีความชื้นพอเหมาะ เพื่อลดการแพร่เชื้อโรคด้วย

2. เชื้อมีลักษณะคล้ายไวรัส (Virus-like Particle) ในช่วงการเลี้ยงเห็ดหอม ขั้นตอนการเลี้ยงอาหารวุ้นต้องระวังการปนเปื้อนของไวรัสเข้าไปทำลายเส้นใยเห็ดหอม จึงต้องมีการตรวจเส้นใยเพื่อไม่ให้แพร่ระบาด

3. สัตว์และแมลง เช่นมด มอด ปลวก หรือหนู กำจัดโดยใช้ยาฆ่า เช่น ยาเบื่อหนู สารเซฟวิน 85 นิดพัน ในขณะที่บ่มพักเชื้ออยู่ แต่ถ้าเป็นช่วงเปิดดอกเห็ดแล้ว ควรโรยปูนขาวหรืออาจใช้สารสกัดจากสมุนไพรธรรมชาติ เช่น สารสกัดสะเดา และตะไคร้หอมฉีดพ่น

2.4 การเก็บผลผลิตเห็ดหอม

เห็ดหอมโดยทั่วไปนิยมเก็บในขณะที่หมวกเห็ดยังจุ่มอยู่หรือดอกบานร้อยละ 60-70 และเก็บให้หมดจนถึงโคนดอก ในกรณีดอกเห็ดมีลักษณะเป็นหัว (คล้ายหอม) ควรรอไว้อีกหนึ่งวันหรือครึ่งวัน จนได้ระยะที่เหมาะสมในการเก็บรักษาเห็ดหอมในห้องอุณหภูมิ 4 องศาเซลเซียส จะรักษาเห็ดหอมสดได้นาน 1 สัปดาห์ หรือมากกว่านั้น แต่หลังจากตัดเห็ดหอมสดแล้วควรขนส่งถึง

ผู้บริโภครายใน 5 ชั่วโมงจะเป็นการดีในสภาพอากาศปกติ จะช่วยให้เห็ดหอมสดเหมือนเดิม (ปัญญา โพธิ์ศิริรัตน์, 2532)

2.5 การคัดเลือกดอกเห็ดหอมสด

หลักในการพิจารณาคัดคุณภาพดอกเห็ดเพื่อนำไปจำหน่าย อาศัยจากการสังเกตคุณลักษณะต่างๆ ของดอกเห็ดเป็นเกณฑ์ดังนี้

1. ก้านของดอกเห็ด ก้านของดอกเห็ดที่ดีเป็นก้านที่สมบูรณ์ได้สัดส่วนกับดอกเห็ด มีขนาดอ้วนสั้นพอเหมาะ สีขาว มีขนสีขาวชัดเจน โคนก้านอาจมีสีน้ำตาลบ้าง แต่จะต้องไม่มีรอยตำหนิ แดง ฝืด หรือหัก
2. หมาวกของดอกเห็ด หมาวกของดอกเห็ดที่ดีควรมีรูปร่างทรงที่สมบูรณ์นั้น ตรงกลางหมาวกดอกจะต้องหนา และค่อยๆ บานลงมาทางปลายขอบดอก
3. ความหนาของดอกหมาวก ความหนาของดอกหมาวกที่ดีและสมบูรณ์นั้น ตรงกลางหมาวกดอกจะต้องหนาและค่อยๆ บานลงมาทางปลายขอบดอก
4. สีของดอกเห็ด ควรเป็นสีธรรมชาติ สีดอกคล้ำผิวเปลือกหมาวกดอกเป็นมัน
5. ขนบนหมาวก ขึ้นอยู่กับสายพันธุ์ สายพันธุ์ที่ดีควรมีสีขาว เทา หนาและยาวเห็ดได้ชัด
6. รอยแตกของหมาวกดอก ดอกเห็ดหอมที่มีรอยแตกเป็นสีขาวบริเวณผิวหมาวกดอกมักเป็นสายพันธุ์ที่เกิดขึ้นในช่วงอากาศหนาวเย็นซึ่งเห็ดขาดน้ำและความชื้น เป็นดอกเห็ดหอมที่ตลาดนิยมมาก และมีราคาสูงกว่าดอกเห็ดหอมชนิดอื่นๆ
7. ความชื้นภายในดอกเห็ด ควรเป็นดอกเห็ดที่มีความชื้นภายในต่ำ ไม่ควรให้ดอกเห็ดถูกน้ำหรือผ่านการรดน้ำก่อนการเก็บ ปกติดอกเห็ดหอมที่เพาะได้ หากมีความชื้นพอเหมาะผิวของหมาวกดอกจะมีสีเข้มธรรมชาติ มีน้ำหนักดี เมื่อดากแห้งน้ำหนักไม่ลดมาก โดยเฉลี่ยทั่วไปดอกเห็ดหอมสดประมาณ 4-6 กิโลกรัม สามารถทำเป็นเห็ดหอมแห้งได้ 1 กิโลกรัม

2.6 การแปรรูป

เห็ดหอมสามารถแปรรูปได้หลากหลาย เช่น เห็ดหอมอบแห้ง และผลิตภัณฑ์จากเห็ดหอม (ปัญญา โพธิ์ศิริรัตน์, 2532) ดังนี้

การทำแห้ง และอบแห้ง

การตากแห้งเป็นการวิธีการทำเห็ดหอมแห้งที่นิยมใช้กันมากที่สุด สถานที่ที่ใช้สำหรับตากแห้งเห็ดนั้นเป็นสถานที่โล่งแจ้ง มีลมโกรกตลอดเวลา และรับแสงแดดได้ตลอดทั้งวัน

สภาพดินฟ้าอากาศที่ทำเป็นลานตากอาจเป็นพื้นปูนซีเมนต์หรือพื้นธรรมดา โดยทำราวสำหรับ ตะแกรงให้สูงจากพื้นประมาณ 80-100 เซนติเมตร และให้วางตะแกรงให้เอียงทำมุมรับกับแดดให้มากที่สุด สำหรับการนำเห็ดหอมออกตากแดด โดยให้ตากประมาณ 3-4 แดด โดยแดดแรกตากดอกเห็ดในลักษณะหงายขึ้น แล้วคว่ำดอกเห็ดในแดดที่สอง และหงายดอกเห็ดขึ้นอีกครั้งในแดดที่สาม ถ้าหากเป็นแดดอ่อนๆ ต้องตากหลายๆ แดด ซึ่งแดดสุดท้ายจะต้องตากดอกเห็ดในลักษณะหงายขึ้น เช่นเดิม เพื่อทำลายไข่แมลงศัตรูที่อาจซุกซ่อนอยู่ อันจะไปทำลายดอกเห็ดหอมแห้งได้ในภายหลัง

นอกจากการใช้วิธีการตากแห้งยังสามารถทำแห้งในตู้อบแบบถาด ซึ่งทำการอบแห้งในช่วงอุณหภูมิ 40-60 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 12 และ 24 ชั่วโมง โดยใช้อัตราส่วนของอุณหภูมิและเวลาต่างๆ พบว่า การอบแห้งที่อุณหภูมิ 40 องศาเซลเซียส เป็นเวลา 2 ชั่วโมงแล้วเพิ่มอุณหภูมิเป็น 50 องศาเซลเซียส

ผลิตภัณฑ์จากเห็ดหอมที่เป็นที่นิยมคือน้ำพริกเผาเห็ดหอม คือ (สถาบันถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา, 2556) โดยมีวิธีการดังนี้

- วัตถุประสงค์ในการทำน้ำพริกเผา ได้แก่ ก้านเห็ดหอม/ดอกเห็ดหอม น้ำมะขามเปียก น้ำตาลปี๊บ หอมแดง กระเทียม เกลือป่น ซีอิ๊ว

- วิธีการทำน้ำพริกเผาเห็ดหอม เริ่มจากนำก้านเห็ดหอมหรือดอกเห็ดหอม มาล้างทำความสะอาดแล้ว ใส่วัสดุเครื่องไม้เห็ด แล้วเตรียมตั้งกระทะให้ร้อนเทน้ำมันลงไป ในกระทะรองจมน้ำมันเดือด ใสเห็ดหอมสับละเอียดลงกระทะผัดเห็ดหอมจนแห้ง จนมีกลิ่นหอม พอเห็ดหอมเริ่มแห้ง ใสพริกป่นที่เตรียมไว้ลงผัดกับเห็ดหอม หลังจากนั้น เติมเกลือป่นที่เตรียมไว้ลงผัดคลุกเคล้าตามด้วยน้ำมะขามเปียกปรุงรสด้วยน้ำตาลปี๊บ ซีอิ๊ว ใสตามลงไปทันที ผัดให้เห็ดหอมแห้งประมาณ 1-2 ชั่วโมงโดยประมาณ ขึ้นอยู่กับเห็ดหอมที่นำมาทำน้ำพริกว่ามีความชื้นมากน้อยเพียงใด ซึ่งการผัดเห็ดหอมจะต้องผัดให้แห้งเพื่อที่จะเก็บรักษาได้นานมากยิ่งขึ้น ถ้าน้ำพริกไม่แห้งจะทำให้เก็บรักษาน้ำพริกเผาได้ไม่นานและจะทำให้เกิดเชื้อราในน้ำพริกเผาได้ หลังจากผัดแห้งได้ที่ ตักจากกระทะนำมาพักไว้ แล้วจึงนำมาบรรจุเพื่อจำหน่ายต่อไป (เห็ดหอม 12 กิโลกรัม จะได้น้ำพริกประมาณ 90-120 กระปุก ขึ้นอยู่กับความชื้นของเห็ดหอม)

2.7 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

พิริยา จอมวงศ์ (2550) ศึกษาการดำเนินงานของธุรกิจผลิตเชื้อเห็ดฟางของฟาร์มเห็ดในอำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง พบว่า การดำเนินธุรกิจในรูปแบบของวิสาหกิจขนาดเล็ มีเจ้าของคนเดียว มีการบริหารงานแบบครอบครัว เจ้าของกิจการส่วนใหญ่เคยดำเนินธุรกิจผลิตเห็ดฟางมาก่อน ต่อมาภายหลังเมื่อเริ่มมีความชำนาญและเงินลงทุน จึงเปลี่ยนมาเป็นธุรกิจผลิตเชื้อเห็ดฟาง ด้านการ

จัดการ กิจการส่วนใหญ่มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบชัดเจน ตามลักษณะโครงสร้างขององค์กร การบังคับบัญชาเป็นแบบเจ้าของกิจการกับลูกจ้าง การตัดสินใจขึ้นอยู่กับเจ้าของกิจการ ด้านการผลิต การวางแผนการผลิตจะเป็นการวางแผนระยะสั้น โดยทำการผลิตไว้ล่วงหน้า เพื่อรอการสั่งซื้อจากลูกค้า เพื่อให้ส่งเชื้อเห็ดให้แก่ลูกค้าได้ทันที ด้านการเงินและบัญชี กิจการส่วนใหญ่ไม่มีการจดบันทึกข้อมูลทางการเงิน เป็นเพียงการบันทึกข้อมูลการซื้อมาขายไปโดยอาศัยตามหลักความเข้าใจของผู้ประกอบการ มีการอาศัยแหล่งเงินทุนจากภายนอกโดยการกู้ยืมเงินจากธนาคาร เพื่อใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในกิจการ จากการศึกษาทำให้ทราบถึงการดำเนินงานของธุรกิจผลิตเชื้อเห็ดฟาง ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินธุรกิจ ตลอดจนเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่สนใจทำธุรกิจผลิตเชื้อเห็ดฟางในอนาคต นอกจากนี้ในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ในการจัดการธุรกิจผ้าตามแนวทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มธุรกิจชุมชนบ้านข้างน้ำ ตำบลวงเหนือ อำเภอคอดยสะเกิด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ในการจัดการธุรกิจตามแนวทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มปัจจัยหลักที่จะทำให้ประสบความสำเร็จคือ ทำธุรกิจพอประมาณตามศักยภาพของกลุ่ม การจัดการกลุ่ม มีขนาดพอดีกับกำลังความสามารถ รู้จักประมาณ โดยทำกิจการพอประมาณ

ณัฐนันท์ หลักคำ และคณะ (2551) ศึกษาการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน เพื่อความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยหลักเศรษฐกิจพอเพียงของผู้ผลิตสิ่งทอผ้าลายเก๋เด็ด่า (กลุ่มเพลงฝ้าย) พบว่า การวางแผนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มมีการจัดประชุม 1-2 ครั้ง/เดือน มีการประชุมวางแผนอย่างรอบคอบ เมื่อว่างจากฤดูทอผ้า ทำไร่ จะต้องเสริมสร้างรายได้ให้กับตนเองและครอบครัว การมีภูมิคุ้มกันในตัวเองพร้อมที่จะเผชิญเมื่อมีผลกระทบกับการทอผ้าลายเก๋เด็ด่าในกรณีมีคู่แข่งขัน จำหน่ายไม่ได้ มีเศษผ้า และเมื่อ ไม่มีแหล่งแปรรูปผ้า มีการเปลี่ยนแปลงการทอผ้าให้มีลวดลายสวยงามทันสมัยให้ทันต่อความต้องการของตลาดในปัจจุบัน ส่วนการแสวงหาความรู้ในด้านการทอผ้าลายเก๋เด็ด่าภายในกลุ่มให้มีความรู้ด้านเทคโนโลยี ในการศึกษาดูงานในกลุ่ม OTOP ในชุมชนอื่นๆ ที่มีความหลากหลายในระดับสินค้า 5 ดาว และนำมาพัฒนาการทอโดยการเพิ่มลวดลายผ้าที่แปลกใหม่และทันสมัยมากขึ้น การมีคุณธรรมการนำความคิดของ คนเฒ่า คนแก่ภายในชุมชนและชุมชนอื่นมาใช้ในการทอผ้า โดยให้ท่านสอนให้แก่สมาชิกรุ่นใหม่ฝึกทอ และมีการส่งเสริมการทอผ้าให้มีคุณธรรม

วิโรจน์ ฉิมดี (2551) ศึกษาการพัฒนาอาชีพเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของสตรี ตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตำบลบ้านสหกรณ์ กิ่งอำเภอแม่อน จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า ความรู้ ความเข้าใจและวิธีการปฏิบัติของสตรีกลุ่มตัวอย่าง มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมากในประเด็นของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ การอยู่อย่างพอกิน พอใช้ ไม่

เบียดเบียนผู้อื่น ยึดทางสายกลางในการดำเนินชีวิต และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนำไปใช้ได้กับการดำเนินชีวิตของบุคคลทุกอาชีพ

จตุพล ยะจอม (2552) ศึกษาการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลปาย อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า การดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง มีระดับปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับมาก ในประเด็นมีการปลูกฝังเรื่องการประหยัดให้แก่สมาชิกในครอบครัว ในประเด็นเมื่อเกิดปัญหาในครอบครัวท่านและสมาชิกในครอบครัวนำปัญหานั้นมาปรึกษาหาทางแก้ปัญหาาร่วมกัน ในประเด็นท่านใช้ชีวิตโดยไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุข เช่น ยาเสพติด การพนัน ในประเด็นท่านซ่อมแซมตัดแปลงสิ่งของเครื่องใช้ในบ้านที่ชำรุดให้กลับมาใช้ได้ใหม่ และในประเด็นการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น โดยการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนรู้จักผนึกกำลังและมีการเรียนรู้ที่เกิดจากรากฐานที่มั่นคง